

DOI: <https://doi.org/10.54937/dspt.2026.26.2.94-103>

Development of Motor Skills in Work Activity Training for Children with Autism Spectrum Disorder

Rozvoj atribútu motorických kompetencií v nácviku pracovných činností u detí s poruchou autistického spektra

Martina Magová, Martina Čukanová

Abstract

This paper deals with the development of motor skills in the context of work activity training for children with autism spectrum disorder. We focus on gross motor skills, fine motor skills, and graphomotor skills. We also address the areas of motor planning and imitation, which are an important basis for mastering work activity training in children with autism spectrum disorder. Given that these areas are often limited in children with ASD, it is important to focus on their targeted development and appropriate early support. Through targeted support, we can significantly eliminate problems that affect the daily functioning of children with autism spectrum disorder.

Keywords: Autism spectrum disorders. Motor skills. Motor planning. Imitation.

Špecifiká a limity v oblasti motoriky u žiaka s poruchou autistického spektra

Deti s poruchou autistického spektra mávajú značné problémy v oblasti motoriky. Gažová (2022) upozorňuje, že u detí s poruchou autistického spektra v kontexte oslabenia v oblasti exekutívnych funkcií dochádza k problémom pri učení nových motorických zručností. Bývajú motoricky neobratné, často je prítomná hypotónia a dyspraxia, ktorá ovplyvňuje úroveň jemnej motoriky, hrubej motoriky, zasahuje aj do koordinácie a motorického plánovania. Slabšiu koordináciu pohybov si možno u detí s poruchou autistického spektra všimnúť už v detstve, čo súvisí aj s poruchou imitácie. Vďaka koordinácii dieťa dokáže vykonávať pohyb, ktorý je presný a kontrolovaný. Takýto pohyb by mal byť vykonávaný s ľahkosťou a primeranou rýchlosťou. Najviac viditeľné sú problémy pri pohybe v priestore, behu a chôdzi. U detí s poruchou autistického spektra, ktoré majú aj senzorické dysfunkcie, často dochádza k problémom s rovnováhou, s koordináciou pohybov a s nastavením správnej časovej frekvencie vykonania pohybu. Špecifické problémy nastávajú taktiež pri lokomócií (pri presúvaní sa v priestore). Následkom toho sa deti s poruchou autistického spektra často

vyhýbajú sociálnym skúsenostiam a strácajú motiváciu a sebavedomie (Gažová, 2022). V prípade, že chceme dieťaťu s poruchou autistického spektra pomôcť s rozvojom motorických schopností, musíme sa najprv zamerať na rozvoj hrubej motoriky a následne na rozvoj jemnej motoriky. Motorický vývin prebieha u dieťaťa postupne a plynule. Jednotlivé nácviky treba viackrát opakovať a fixovať, poprípade cvičenia modifikovať tak, aby dieťa úlohy zvládlo vzhľadom k svojim schopnostiam (Kováčová, 2014).

Podpora rozvoja hrubej motoriky

Kováčová (2014) uvádza, že k hrubej motorike patria pohyby horných a dolných končatín, pohyby krkom, hlavou a trupom. Je dôležité zamerať sa na koordináciu tela pri pohyboch, stimulovať u každého dieťaťa rovnovážne a obranné reakcie. V rámci hrubej motoriky sa u detí, ktoré sú hypoaktívne, zvyšuje pozornosť a u detí, ktoré sú hyperaktívne, sa rozptyľuje a vybíja nadmerná aktivita. Prostredníctvom hrubej motoriky dieťa získava schopnosti potrebné na rozvoj samostatnosti. Telesný pohyb je základom pre uvedomenie si vlastného tela a jeho vzťahu k okoliu. Limity v hrubej motorike môžu viesť u dieťaťa s poruchou autistického spektra: k nedostatku energie a svalovej sily, nedostatočnému ovládaniu rovnováhy, neobratnosti pri zdolávaní prekážok a k nedostatočnému ovládaniu rýchlosti a sily (Schopler, Reichler, Lansing, 2011).

Bazalová (2014) píše, že hrubá motorika sa rozvíja pri chôdzi, behu, poskokoch, jazde na kolobežke, odrážadle, bicykli a rôznych pohybových hrách. Môžeme vytvárať rôzne prekážkové dráhy, deti môžu nacvičovať kopanie, chytanie lopty, zbieranie a ukládanie hračiek, státie na jednej nohe, skákanie na trampolíne, nácvik napodobňovania pohybov pri pesničkách, riekankách, nacvičovanie správnej chôdze po schodoch, skákanie znožmo, státie na jednej nohe. Deti obľubujú kladiny, tunely, senzorické kruhy, hojdačky, šmýkačky (Čadilová, Žampachová, 2012). Podľa Franzenovej (2021) by sme popri fyzioterapii nemali zabúdať na každodenné pohybové aktivity, pri ktorých sa uvoľňujú endorfíny, znižuje sa náročné správanie a zvyšuje sa schopnosť vnímať nové informácie.

Podpora rozvoja jemnej motoriky a grafomotoriky

Rozvíjanie jemnej motoriky zvyšuje schopnosť napodobňovania, je dôležitá pri vývine písania, zlepšovaní pracovných zručností, podporuje vývin samostatnosti, zlepšuje oblasť hry a rozširuje komplexný repertoár dieťaťa (Schopler, Reichler, Lansing, 2011). Bazalová (2014) špecifikuje, že jemná motorika sa týka malých svalových skupín. Pri jemnej motorike spolupracujú pohyby rúk v koordinácii so zrakom. Pri vyhodnocovaní úrovne jemnej motoriky sledujeme úchop a manipuláciu s predmetom, presnosť pohybov rúk

v koordinácii so zrakom, vynakladanú silu, vytrvalosť, rýchlosť, a taktiež hodnotíme, či je vyhranená lateralita (Krivošíková, 2011). Bazalová (2014) dopĺňa, že jemná motorika sa rozvíja pri sebaobslužných činnostiach, ako napr. obliekanie, zapínanie gombíkov a zipsov, zaväzovanie šnúrok. Čadilová a Žampachová (2012) odporúčajú stávanie kociek na seba, stláčanie vypínača, navliekanie korálov, zapínanie zvukovej hračky, hádzanie predmetov do fľaše, stláčanie štipcov, modelovanie plastelíny. Dieťa môže skladať puzzle, otvárať krabičky, vešať oblečenie, zatáčať šróby, zapichovať špendlíky do predlohy. Bazalová (2014) ďalej odporúča prácu s drobnými predmetmi, prácu s papierom – krčenie, trhanie, strihanie, lepenie, maľovanie. Pripomína, že jemná motorika sa rozvíja pri každodenných činnostiach.

Pre rozvoj grafomotoriky precvičujeme paže, uvoľňujeme ramená a svaly ruky, krku a trupu. Na precvičovanie ruky využívame otváranie päste, dotýkanie sa palca s ostatnými prstami, ťukanie prstami do stola. Činnosti striedame podľa aktuálneho stavu dieťaťa a prispôbujeme sa aktuálnym záujmom dieťaťa. Hodnoteniu úrovne motorických schopností predchádza pozorovanie dieťaťa, napríklad pri hre, ale aj v rámci individuálnych vzťahových situácií (Čadilová, Žampachová, 2008).

Rozvíjanie motorického plánovania u žiakov s poruchou autistického spektra

Niektoré ťažkosti v oblasti motoriky majú východisko v dysfunkciách senzorickej integrácie. Ide o dysfunkcie v spracovávaní zmyslových podnetov, ktoré následne vyústia do problémov v rámci každodenného fungovania. V senzorickej integrácii sú to najmä poruchy v oblasti spracovania vestibulárnych, propioceptívnych a taktilných podnetov (porov. Ayres, 2005; Bundy, Lane 2019). Dieťa má problém napodobniť, naplánovať a vykonať pohybové sekvencie, niektoré deti majú dokonca problém vykonať aj jednoduché pohyby (napríklad podrep alebo skok). Mnohé deti aj s vysokofunkčným autizmom alebo Aspergerovým syndrómom pôsobia neobratne a nešikovne. Nemusia javiť záujem o pohybové aktivity, ale nie preto, že by ich robiť nechceli, ale preto, že im chýba primeraná motorická zručnosť a schopnosť danú aktivitu naplánovať a vykonať. Vzhľadom na to by pohybové aktivity mali byť vhodne rozkrokované. Jednotlivé motorické aktivity by sa mali skladať z postupných krokov, aby ich dieťa dokázalo vykonať s čo najväčšou samostatnosťou (Zhao, Chen, 2018). Niektoré problémy s motorikou u detí s poruchou autistického spektra vychádzajú aj z nerozvinutej telesnej schémy alebo nedostatočného vnímania vlastného tela a jeho jednotlivých častí. Tieto problémy s motorikou sa následne môžu odrážať aj v hre a hravom správaní dieťaťa. Prepojenie motorických ťažkostí a dysfunkcií senzorickej integrácie možno identifikovať v týchto oblastiach a schopnostiach: problém s posturálnou kontrolou, problém s vnímaním vlastného tela a jeho častí, ťažkosti v motorickom

plánovaní, problémy s časovaním pohybov a reakcií spojených s pohybom, problémy s odhadovaním sily, ťažkosti v manipulácii s drobnými predmetmi, problémy v oblasti rovnováhy a problémy v oblasti bilaterálnej integrácie (Hrčová, Magová, 2024).

Rozvíjanie imitácie u žiakov s poruchou autistického spektra

Imitácia, čiže napodobňovanie je základná schopnosť, ktorá deťom pomáha učiť sa a rozvíjať sa. Vďaka imitácii sa dieťa učí rozprávať, správať sa v rôznych sociálnych situáciách, a taktiež sa učí správaniu, ktoré je nevyhnutné pri adaptácii v spoločenskej skupine, v ktorej vyrastá. V oblasti imitácie majú deti s poruchou autistického spektra výrazné deficity. Preto je podľa Čadilovej a Žampachovej (2008) dôležité zameriavať sa u nich na rozvoj rôznych zložiek imitácie, ako napr. verbálnej, motorickej a sociálnej. Richman (2015) dopĺňa, že napodobňovanie dieťa potrebuje preto, aby sa učilo pozorovaním a zvyšovala sa jeho nezávislosť. Keď sa dieťa dokáže učiť pozorovaním, nevyžaduje toľko pozornosti od dospeljej osoby, dokáže sa zapojiť medzi svojich rovesníkov.

Podľa Barbera a Rasmussen (2018) sa najprv zameriavame na rozvíjanie napodobňovania hrubej motoriky, následne prechádzame k napodobňovaniu jemnej motoriky, potom oromotoriky a nakoniec k vokálnej imitácii. Na začiatok je vhodné zvoliť pri nácviku napodobňovania prácu s hračkou, a to z toho dôvodu, že dieťa si neuvedomuje, že sa jedná o nácvik, ale považuje to za hru. Autori Schopler, Reichler, Lansing (2011) dopĺňajú, že napodobňovanie dáva dieťaťu a rodičovi možnosť zažiť príležitosť v rámci vzájomných interakcií, taktiež zvyšuje kooperáciu, čo do budúca uľahčí učenie a upevňuje motiváciu k dosahovaniu výkonov.

Imitácia je zručnosť, ktorá u detí s poruchou autistického spektra chýba, býva oneskorená a nie je spontánna. Často zvládnu jednoduchú imitáciu, zložitejšie napodobňovanie absentuje. Imitácia je dôležitá aj preto, lebo imitáciou si dieťa rozvíja hru. Ak imitácia chýba, hra sa nevyvíja správne. U detí s poruchou autistického spektra je prítomná manipulačná hra, chýba funkčná hra a hra býva často stereotypná. Absentuje symbolická hra a u niektorých detí sa nerozvíja oblasť fantázie. Nedokážu sa hrať na niečo, na niekoho (Kubranská, Šoltýsová, 2022). Ako uvádza Schopler a kol. (2000) proces napodobňovania zahŕňa viacero faktorov, ako motiváciu, pamäť, zmyslové podnety, schopnosť kontrolovať skupiny svalov hrubej motoriky a koordináciu rúk pri jemnej motorike. Na nácvik motorickej imitácie môžeme použiť činnosti, ako napríklad: klepanie lyžice o hrnček, zdvíhanie rúk, manipulovanie s hračkou, autíčkom, navliekanie korálov. Pri nácviku napodobňovania pomáhame dieťaťu tak, že mu pomôžeme fyzicky. Chytíme dieťaťu ruky alebo inú časť tela a vykonáme s ním pohyb, ktorý chceme, aby dieťa zopakovalo. Po uskutočnení pohybu dieťaťu ihneď ponúkame odmenu, ktorá slúži ako motivácia. Nácvik

opakujeme, až kým ho dieťa nezvládne vykonať samostatne. Na rozvíjanie napodobňovania hrubej motoriky môžeme využiť rôzne pohybové pesničky alebo obrázkové kartičky s rôznymi postojmi tela. Na rozvíjanie jemnej motoriky môžeme použiť ukladanie guľčiek, modelovanie s plastelínou, prácu s kinetickým pieskom. Na rozvíjanie sociálnej imitácie sa s dieťaťom s PAS môžeme hrať s bábou, plyšovou hračkou, ktoré môžeme kúpať, česať, obliekať, ošetrovať. Pri rozvoji verbálnej imitácie napodobňujeme jednoduché zvuky, hodinky, vlak, zvon, zvuky zvierat (Čadilová, Žampachová, 2008). Ako uvádza Čadilová (2010), ak sa u dieťaťa s poruchou autistického spektra nerozvíja imitácia, nerozvíja sa ani predstavivosť, komplexné vnímanie. Dieťa s poruchou autistického spektra má narušenú schopnosť plánovať a môže to mať dopad aj na oslabenú adaptabilitu. Keďže dieťa s poruchou autistického spektra má nerovnomerný vývinový profil, jedna oblasť sa môže vyvíjať rýchlejšie, iná oblasť môže stagnovať. Príčinou je predovšetkým narušený vývin v triáde autistického spektra, ale aj pôsobenie vonkajších faktorov a úroveň intervencie. Hřčová, Magová (2020) dopĺňajú, že narušená predstavivosť spôsobuje, že dieťa s poruchou autistického spektra vyhľadáva činnosti a aktivity, ktoré vyhľadávali oveľa mladšie deti. S rozvojom napodobňovania úzko súvisí aj rozvoj predstavivosti, ktorá ovplyvňuje pružnosť myslenia a konania, schopnosť plánovať, prispôbovať sa zmenám, posilňuje symbolické myslenie a hrové aktivity dieťaťa (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017). Na rozvíjanie imitácie vždy navrhujeme hry podľa individuálnych schopností dieťaťa. Bonci, Centra (2018, s. 21) odporúčajú začínať u dieťaťa „s činnosťami, ktoré už vykonáva pri manipulácii s predmetmi a materiálmi, potom prejdeme k návrhu nových činností so známymi predmetmi, vychádzame z imitácií jednoduchých činností a prechádzame k tým komplexnejším, nakoniec navrhujeme činnosti s predmetmi, ktoré pozná, ale nepoužívame ich bežným spôsobom.“

Rozvíjanie sebaobslužných činností u detí s poruchou autistického spektra

Jacobs a Betts (2013) nazývajú sebaobslužné schopnosti schopnosťami každodenného života. Zahŕňajú sa tu úkony, ktoré pomáhajú dieťaťu zvládnuť starostlivosť o seba, o svoje okolie a popritom sa učia aj vhodnému správaniu v určitom prostredí. Schopnosť sebaobsluhy závisí od úrovne imitácie a motorických schopností. Zvládnutie sebaobsluhy zvyšuje samostatnosť, a tým aj kvalitu života v rodine. Na nácvik sebaobsluhy sa zameriavame v bežných denných činnostiach (Čadilová, Žampachová, 2008). Bonci a Centra (2018) poukazujú na to, že pre deti s poruchou autistického spektra je náročné dosiahnuť samostatnosť vzhľadom k deficitom v imitačnej, komunikačnej, kognitívnej, sociálnej a motorickej oblasti, preto je spoluúčasť inej osoby na rozvoji a posilňovaní samostatnosti nevyhnutná. Aj keď už dosiahnu určité zručnosti, nedokážu ich vykonávať v iných kontextoch života. Čadilová,

Žampachová a kol. (2008) považujú za veľmi dôležité zvládnutie základných motorických schopností pre rozvoj sebaobslužných schopností u dieťaťa s poruchou autistického spektra.

Sebaobslužné činnosti sa najlepšie rozvíjajú v domácom prostredí. Je dôležité zvoliť vhodnú motiváciu a formu odmeňovania. Aby sa mohli u dieťaťa s poruchou autistického spektra primerane rozvíjať sebaobslužné činnosti, musí mať primerané motorické schopnosti, vytvorený nácvik pracovného správania a vhodnú motiváciu k vykonaniu danej činnosti. Vždy musíme zhodnotiť či činnosť, ktorú chceme, aby dieťa vykonalo, je v schopnostiach konkrétneho dieťaťa (Čadilová, Žampachová, 2012). Richman (2015) tvrdí, že deti s poruchou autistického spektra, ktoré sú samostatné a nezávislé, sú na tom oveľa lepšie, ako deti, ktoré sa spoliehajú na pomoc svojich rodičov. Následne tieto deti dokážu lepšie fungovať v skupine.

Aby sa dieťa s poruchou autistického spektra mohlo naučiť rozvíjať sebaobslužné činnosti, musí mať zvládnuté pracovné správanie. Pracovné správanie sa dá rozvíjať až po tom, keď dieťa zvládne sedieť za stolom a čakať. Ako uvádza Durrant (2023), pracovné správanie si vyžaduje taktiež zapamätanie si postupnosti krokov v danom poradí. Ak dieťa nerozumie požiadavke, má tendenciu vyjadriť nesúhlas s činnosťou krikom, plačom alebo agresivitou. Pokiaľ sa mu týmto správaním podarí vyhnúť požiadavke, takéto správanie si rýchlo zafixuje a zmena správania je potom náročná. Po zvládnutí nácviku sedenia za stolom a čakania, je dieťa pripravené učiť sa pracovnému správaniu (rešpektovať požiadavky, plniť úlohy a spolupracovať s dospelou osobou). Vždy treba voliť špecifické metódy a rešpektovať individualitu dieťaťa s poruchou autistického spektra. Niektoré deti s poruchou autistického spektra zvládnu nácvik pracovného správania rýchlejšie, iným to trvá aj roky. Treba vždy myslieť na to, že bez zvládnutého nácviku pracovného správania a schopnosti spolupracovať sa nedokáže dieťa s poruchou autistického spektra ďalej rozvíjať (Čadilová, Žampachová, 2008).

Jacobs a Betts (2013) sú presvedčení, že aj deti s poruchou autistického spektra majú schopnosť naučiť sa samostatnosti pri sebaobslužných činnostiach. Je však dôležité myslieť na to, že sebaobslužné činnosti sa potrebujú učiť pomaly, je potrebné rozkrokovat' im činnosti na menšie časti a je u nich dôležité neustále opakovanie a fixovanie uvedených činností. Pri začiatku nácviku ťažíme zo silných stránok dieťaťa. Výhodou je, že deti s poruchou autistického spektra obľubujú rutinné činnosti, majú radi štruktúry a sú precízne v dodržovaní pravidiel. Zvolíme si jeden cieľ, na ktorom chceme pracovať, tréning postavíme na vizuálnych postupoch, vopred si pripravíme pomôcky a prostredie usporiadame tak, aby sme čo najviac uľahčili plánovanie a uskutočnenie úlohy (Bonci, Centra, 2018). Schopler, Lansing, Waters (2000) dopĺňajú, že počas nácviku sebaobslužných činností je zásadná pravidelnosť ako v domácom prostredí, tak aj v prostredí materskej školy. Tieto činnosti sa môžu nacvičovať v prirodzených situáciách, ale aj pri nácvikoch za stolom.

Richman (2015) uvádza, že k pravidlám podpory samostatnosti patrí postupné redukovanie verbálnej podpory, a to z toho dôvodu, že by sa dieťa s poruchou autistického spektra mohlo stať závislé na verbálnom prompte. Pri nácviku najprv volíme maximálnu pomoc a postupne mieru pomoci znižujeme. Dbáme na individuálne možnosti dieťaťa s poruchou autistického spektra. Pri nácviku vždy dodržiavame rovnaký postup, ktorý pomôže dieťaťu zafixovať si a zapamätať si činnosť lepšie. Fyzická podpora je z dlhodobého pohľadu lepšia ako verbálna. Treba si však stanoviť, do akej miery fyzickú podporu dieťaťu poskytneme, aby nebola pre dieťa nepríjemná a demotivujúca. Fyzická podpora je každý fyzický dotyk, ktorý má napomôcť k splneniu úlohy. Fyzická podpora sa dá v porovnaní s verbálnou ľahšie eliminovať. Aby sme rýchlejšie podporili nezávislosť, je dôležité stať pri fyzickej podpore za dieťaťom, čím ho pripravujeme na situáciu, kedy bude pracovať samostatne, bez pomoci dospelého. Za správne vykonanie činnosti volíme odmenu, ktorú dieťa preferuje. Spočiatku bude viac preferovať materiálnu odmenu. Aj takúto formu odmeny doplníme slovnou pochvalou, na ktorú si dieťa s poruchou autistického spektra bude postupne zvykať a neskôr bude dostatočná na splnenie činnosti. Richman (2015) dopĺňa, že ak dieťa zvládne nácvik sebaobslužných činností a stane sa v danej činnosti samostatné, dokáže ľahko preniesť vykonávanie tejto činnosti aj do iného prostredia. Dieťa je samostatnejšie, nezávislejšie a je to ten najlepší spôsob prípravy na samostatný život. K posilneniu nezávislosti slúžia aj časové rozvrhy a obrázkové schémy, ktoré dokážu pomôcť pri zautomatizovaní činností. Ako uvádzajú Adamus, Vančová, Löfflerová (2017), vizuálna podpora pomáha deťom s poruchou autistického spektra objasniť verbálne informácie, zvyšuje flexibilitu, uľahčuje samostatnosť, nezávislosť, podporuje úspech a sebavedomie dieťaťa. Vizuálnu podporu vždy dopĺňa štruktúra a nemožno ich od seba oddeliť „*vždy sa budú vzájomne dopĺňať a ovplyvňovať*“ (ibidem, s. 145). Magová (2022) dopĺňa, že vďaka vizuálnej podpore si dieťa lepšie osvojí pracovné zručnosti a postupnosť vykonávania jednotlivých krokov činnosti a dokáže si činnosť lepšie motoricky napláňovať.

Záver

Systematický a citlivý prístup k rozvoju motorických zručností môže významne podporiť samostatnosť a sebadôveru detí s poruchou autistického spektra. Individuálne prispôbené aktivity nielen zlepšujú pohybové schopnosti, ale zároveň podporujú aj celkovú adaptabilitu a zapojenie dieťaťa do každodenných činností. Práca na motorike by preto mala byť súčasťou komplexnej podpory, ktorá rešpektuje jedinečnosť každého dieťaťa a jeho tempo učenia. Dlhodobým cieľom je vytvoriť prostredie, kde sa dieťa cíti bezpečne a môže motivovane skúmať, rozvíjať sa a napredovať.

Bibliografia

- ADAMUS, P., VANČOVÁ, A., LÖFFLEROVÁ, M. 2017. *Poruchy autistického spektra v kontextu aktuálnych interdisciplinárnych poznatkov*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravskej univerzity. 167 s. ISBN 978-80-7464-957-8.
- AYRES, J. 2005. *Sensory integration and the child. Understanding hidden sensory challenges*. 25th. Anniversary Edition. Los Angeles, California: Western Psychological Services. 211 p. ISBN 978-0-87424-437-3.
- BARBERA, M. L., RASMUSSEN, T. 2018. *Rozvoj verbálneho chovania*. Brno: Masarykova univerzita. 207 s. ISBN 978-80-210-9212-9.
- BAZALOVÁ, B. 2014. *Dítě s mentálnym postihením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál, s.r.o. 183 s. ISBN 978-80-262-0693-4.
- BONCI, B., CENTRA, R. 2018. *Autizmus, čo a ako robiť s deťmi a žiakmi v škole. Pracovný zošit 1*. Bratislava: Noxi, s.r.o. 192 s. ISBN 978-80-8111-452-6.
- BUNDY, A. C., LANE, S. J. 2019. *Sensory Integration : Theory and Practise*. F.A. Davis Company. 656 p. ISBN 9780803646063.
- ČADILOVÁ, V. 2010. *Sebaobslužné a praktické dovednosti*. Praha: Pasparta. 113 s. ISBN 978-80-260-6494-7.
- ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. 2008. *Strukturované učení: vzdelávaní detí s autizmom a jinými vývojovými poruchami*. Praha: Portál. 405 s. ISBN 978-80-7367-475-5.
- ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. a kolektív. 2012. *Edukačne-hodnotící profil dítěte s poruchou autistického spektra*. 3. vyd. Praha: APLA PRAHA, STŘEDNÍ ČECHY, O.S. 46 s.
- FRANZENOVÁ, I. 2021. *Príručka pre osoby s poruchou autistického spektra, pre ich rodiny a blízkych*. Poprad-Tatry: Sposa. Dostupné na: <https://www.sposapoprad-tatry.sk/wp-content/uploads/2021/06/prirucka-pre-osoby-s-pas.pdf> [cit. 8. 1. 2025].
- DURRANT, G. 2023. *Hry pro děti so speciálnymi vzdelávacími potrebami*. Praha: Portál. 127 s. 1. vyd. ISBN 978-80-262-2028-2.
- GAŽOVÁ, E. 2022. Športovanie detí s poruchami autistického spektra. In: OSTATNÍKOVÁ, D. a kol. *Autizmus od A po S*. Bratislava: Ikar, s. 320-339. ISBN 978-80-551-8129-5.
- MAGOVÁ, M., HRČOVÁ, J. 2020. *Vybrané kapitoly z porúch autistického spektra I*. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU. 119 s. ISBN 978-80-561-0800-0.
- HRČOVÁ, J., MAGOVÁ, M. 2020. *Vybrané kapitoly z porúch autistického spektra II*. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU. 109 s. ISBN 978-80-561-0801-7.
- HRČOVÁ, J., MAGOVÁ, M. 2023. Špecifiká práce s dieťaťom s Aspergerovým syndrómom v materskej škole. In: HRČOVÁ, J., JANDERKOVÁ, J., KOVÁČOVÁ, B., MAGOVÁ, M., MÚDRA, Š., ONDREJOVÁ, D. *Projekt inklúzia v materskej škole 3*. Bratislava: Dr. Josef Raabe Slovensko, s.r.o. ISBN 978-80-8140-744-4.

- HRČOVÁ, J., MAGOVÁ, M. 2024. Podpora praxie u detí so zdravotným znevýhodnením. In: Kováčová, B., Dudek, M., Habalová, M. *Expresivita v (art)terapii*. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU, 2024, s. 112-119. ISBN 978-80-561-1131-4.
- JACOBS, D. S., BETTS, D. E. 2013. *Nácvik sebeobsluhy a sociálnych dovedností u detí s autizmem*. Praha: Portál, s.r.o. 152 s. ISBN 978-80-262-0498-5.
- KOVÁČOVÁ, B. 2014. *Ergoterapia v rannom a predškolskom veku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 132 s. ISBN 978-80-223-3737-3.
- KRIVOŠÍKOVÁ, M. 2011. *Úvod do ergoterapie*. Praha: Grada Publishing. 364 s. ISBN 978-80-247-2699-1.
- KUBRANSKÁ, A. ŠOLTÝSOVÁ, M. 2022. Diagnostika porúch autistického spektra – ako zistíme, že ide o autizmus. In: OSTATNÍKOVÁ, D. a kol. 2022. *Autizmus od A po S*. Bratislava: Ikar, s. 90-119. ISBN 978-80-551-8129-5.
- MAGOVÁ, M. 2022. Princíp vizualizácie ako nevyhnutnosť vo vzdelávaní žiakov s poruchou autistického spektra. In: KUČERKA, D., KOVÁČOVÁ, B., KULJOVSKÁ, A. *Expresivita vo výchove V. České Budějovice: Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích*, 2022, s. 200-207. ISBN 978-80-7468-197-4.
- RICHMAN, S. 2015. *Výchova detí s autizmem*. Vydání třetí. Praha: Portál s.r.o. 128 s. ISBN 978-80-262-0984-3.
- SCHOPLER, E., LANSING, M., WATERS, L. 2000. *Výukové aktivity pro děti s autizmem*. Praha: Modrý klíč. 260 s. ISBN 80-902494-3-4.
- SCHOPLER, E., REICHLER, R., LANSING, M. 2011. *Strategie a metody výuky dětí s autizmem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. 2. vyd. Praha: Portál. 271 s. ISBN 978-80-7367-898-2.
- ZHAO, M., CHEN, S. 2018. The Effects of Structured Physical Activity Program on Social Interaction and Communication for Children with Autism. In: *BioMed Research International*, 2018, roč. 18, č. 2, s. 46. <https://doi.org/10.1155/2018/1825046>

Príspevok vznikol ako parciálny výstup KEGA 007KU-4/2024 s názvom Tímový prístup k vzdelávaniu dieťaťa s dyspraxiou v predškolskom veku: od identifikácie ťažkostí k úspešnej inklúzii.

PaedDr. Martina Magová, Ph.D.

Katedra špeciálnej pedagogiky

Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta

Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok

martina.magova@ku.sk

Bc. Martina Čukanová
Súkromná materská škola
Námestie A. Hlinku 56, 034 01 Ružomberok
martinahradka22@gmail.com